

HEDEFaöf

Açıköğretimde HEDEF'e Ulaşmanın Yolu

İLH2004

İSLÂM MEZHEPLERİ TARİHİ

DERS NOTU

ÜNİTE : 5-6

5.ÜNİTE -ŞİİLİK I

1- Ehli sünnetten sonra en fazla taraftarı olan ve İslam tarihindeki fırkalaşmalara en belirgin katkıda bulunan mezheplerden birisi?

C: Şia

2- Şianın kelime anlamı?

C: Taraftar, yardımcı, destekleyen, partizan. Kısacası Şia, bir toplumda aynı mesele etrafında teşekkül eden gruplardan(fırkalar) her birisine verilen isimdir. Şia daha çok ayrılma, bölünme, parçalanma anlamında hizipleşme ve klikleşmeyi ifade eden lafızdır.

3- Terim olarak Şia?

C: Hz Peygamberin vefatından sonra Hz Ali ve Ehli Beytini halifelğe layık insanlar olarak gören, Hz Aliyi meşru halife kabul eden, ondan sonraki halifelerinde onun soyundan gelmesi gerektiğine inanan toplulukların müşterek adı.

4- Eşarinin Şia tarifi?

C: Onlara Aliye taraftar oldukları ve onu, Rasulullahın öteki sahabilerinin önüne geçirdikleri için Şia denmiştir.

5- Şiiliğin üç ana kolu?

C: Zeydiyye, İsmailiyye ve İmamiyye

6- Şia'ya göre Şiiliğin doğuşu?

C: Nass ve tayin nazariyesine, yani Hz Ali'nin Allah tarafından Peygamber vasıtasıyla imam tayin edilmesine inanan ve nasları bu istikamette yorumlayan Şia'ya göre; Şiiliğin tohumlarının bizzat şeriatın sahibi tarafından atıldığını söylemek suretiyle mezhebin zuhurunu Hz Peygamber dönemine kadar götürmektedir. Şianın büyük çoğunluğuna göre Ali taraftarlığının Hz Peygamber devrinde, onun vasıtasıyla ve teşvikiyle ortaya çıkıp gelişme kaydettiğini belirtmektedirler.

7- Hz Peygamber devrinde Hz Aliye muhabbet besleyen ve Peygamberin vefatından sonra onun imametini destekleyen ve o daha o zaman Alinin Şiası diye anılan sahabiler kimlerdir?

C: Selmanı Farisi , Ammar b.Yasir, Ebu Zer el-Gifari, Mikdad b.el-Esved..

8- Siyasi anlamda Şianın gelişmesi kimin zamanında olmuştur?

C: Hz Osman'ın halifeliği zamanında.

9- Hz Ali lehindeki ilk hareket?

C: Velid b.Ukbenin valiliği devrinde Kufe'de ortaya çıktı. Kurra (Kuran okuyucuları) diye anılan bir takım zahid kişiler Ali'nin hilafeti döneminde ve daha sonra Ali Şiasının liderleri oldular. Bu devrede Şiatu Osman kesimi zayıfladı, Şiatü Ali kesimi itibar ve güç kazanmaya başladı.

10- Şianın teşekkülünün hızlanması?

C: Muaviye devrinde, Ali ve sevenlerine lanet edilmişve Ali taraftarları zulüm ve baskı altında tutulmuştur. Buna tepki gösteren Hucr b.Adiy le birlikte yakınlarından beş kişi Muaviye tarafından öldürülmüşlerdir. Emevilerin bu tür uygulamaları, Özellikle Kufe'deki Ali taraftarları ve Müslümanların genelinde derin nefret duygusu meydana getirmiştir. Hz Hüseyin ve ailesinin fei bir katliama maruz kalması da, Şianın mezhep olarak teşekkül sürecine girmesinde son derece etkili olmuştur.

11- Tevvabün hareketi?

C: Kufe Şiası, Emevilerden Hz Hüseyinin intikamını almak için canlarını feda etme pahasına, Süleyman b.Surad el-Huzai tarafından sevk ve idare edilen Tevvabün (tövbekarlar) adıyla bir hareket başlatıldı. Güçlerini birleştirerek 684-5 yılında Kufeden ayrılan dörtbin civarındaki gönüllü, Hüseyinin kabrini ziyaret ettikten sonra "Aynül Verde" yakınlarında Emevi ordusuyla karşılaştı. Cereyan eden savaşta, liderleri Süleyman .Surad dahil olmak üzere çoğu kılıçtan geçirildi.

12- Şianın ilk lideri?

C: Hz Alinin Fatıma dışındaki bir hanımından olan oğlu Muhammed ibnül Hanefiyye. Vefat edeceği sırada oğlu Ebu Haşim Abdullahı liderliğe atamıştır.

13- Keysaniyye?

C: Muhammed d.el-Hanefiyye ismi etrafında ortaya çıkan hareketin adı. Liderleri Muhtar es-Sakafi.

14- Şii farklılaşmanın ilklerinden kabul edilen inan.?

C: Muhammed b.el-Hanefiyye `nin ismi etrafında ortaya çıkan Keysaniyye'nin , onun ölmediği, Radva dağında gizlendiği(gaybet), bigün insanların arasına geri dönerek yeryüzünü adaletle dolduracağı(mehdi) şeklindeki inançları Şii farklılaşmanın ilklerinden kabul edilir.

15- Şiiliğin teşekkül sürecinde önemli bir yere sahip olan Gulat(aşırı) fırkaların ileri sürdüğü aşırı düşünceler ve daha sonra İmamiyyenin süzgeçten geçirerek kabul ettiği bu görüşler nelerdir?

C: İlahi ruhun Hz Peygambere, sonra da Ali ve evlalarına hulul ve intikal etmesi, Allahı kula, kulun da Allaha benzemesi (teşbih), Allahın bir şeyi bilmezken daha sonra bilmesi (hudusül ilm) veya bir şeyin iyi yahut kötü olarak ortaya çıkacağını bildirmişken aksinin zuhur etmesi (beda), peygamberliğin sona ermeyeceği, zaman içinde imametın peygamberliğe dönüşeceği, imamların peygamberin vasisi olup nübüvvet otoritesine sahip buldukları, gaybı bildikleri, bir kısmının ölmeyip gözden uzaklaştıkları ve tekrar dönecekleri (recat), ruhların bir bedenden diğerine intikali (tenasüh/ ruhgöçü), bu yolla ahiret hayatının iptali, dini nasları bir gerekçeye dayanmaksızın Batını anlamda tevil ve onlardan kastedilmeyen başka anlamlar çıkarma, bu yöntemle haramı helal, helali haram sayma ve ibadetlerin farzietini kaldırma (ibaha) gibi İslam toplumunca tasvip edilmeyen ve çoğu sahih İslam inancına ters düşünceler.

16- Gali (aşırı) fırkaların isimleri?

C: İlk dönemden itibaren ortaya çıkan bu gruplarda Hz Alinin ilahlılığını ve ölümsüzlüğünü kabul eden Sebeiyye, Alinin ilahlılığını, vasiliğini, Ali evladının kutsallığını, geleceği bildiklerini, tenasüh, recat, beda ve ibaha ile ilgili iddiaları ileri süren Keysaniyye müşterek ismi altında toplanan Beyaniyye, Cenahiyye, Harbiye, Haşimiyye,

Kerbiyye Muhtariyye ve Rizamiyye gibi fırkalar, gali fırka kabul edilir. İsmail b.Caferin ölmediğini tekrar dönüp dünyayı islah edeceğini ileri sürenler, her zahirin bir batını bulunduğunu iddia ederek Batını tevile yönelen İsmaililer, Karmatiler, Batıniler, Seb'iyye, Muhammire ve günümüzdeki inanç ve tatbikatları itibarıyla Nizariyye, Nusayriyye veya Nemiriyye, Şeyhiyye, Babilik ve müstakil bir din olarak ortaya çıkmadan önce Bahailik de birer gali fırka özelliği taşırlar.

17- İmamiyye'nin ortaya çıkışı?

C: İkinci hicri asırda, Şii farklılaşmanın odağında mevcut olan uluhiyet ve nübüvvet gibi aşırı fikirler zamanla ayıklanmış ve ortaya İmamiyye çıkmıştır.

18- Zeydiyye ?

C: Zeydilik, İmamiyye şiasının dördüncü imamı Ali b.Hüseyin Zeynelabidin'in oğlu Zeyd'e, ondan sonrada oğlu Yahya'ya uyarak onların imametini ileri sürenlerin mezhebidir. Şii fırkalar arasında mutedil ve Ehli Sünnete en yakın olması ve diğer Şii grupların aksine, ilk üç halifeyi kabul etmeleri sebebiyle Zeydiliği Şianın dışında tutanlarda vardır. Zeydiler itikatta Mutezile, amelde de Ebu Hanife'nin mezhebini takip ederler. Bugün yoğun olarak Yemen'de yaşarlar.

19- Zeydi hareketlerin ilki?

C: Zeydi hareketlerin ilki ve en önemlisi Zeyd b.Ali isyanıdır. Başlangıçta onbeşbin kadar kişinin kendisine biat sunduğunu tespit etse de isyan başladığında korkup kaçanların dışında 218 kişiyi bir araya getirdi. Emevilere şiddetle mukavemet eden Zeyd ve taraftarları, hasımlarından yetmiş kişiyi öldürmelerine rağmen mağlup oldular.Başına isabet eden bir okla yaralanan Zeyd kısa bir süre sonra öldü.

20- Zeydiyye'nin imamet nazariyesi?

C: Zeydiyye'nin imamet nazariyesinin omurgasını efdal(en faziletli) ve mefdul(da az faziletli) oluşturur. Buna göre, hilafet için gerekli vasıflara sahip en uygun kişi olan Hz Ali dururken, daha az faziletli olan Ebubekir ve Ömer, adaleti hükmetmeleri koşuluyla imam olabilir.Zeyd b.Ali'nin bu görüşü, Zeydiyye'nin imamet nazariyesinin şekillenmesinde büyük önem taşır.

21- Zeydiyye'nin itikadi görüşlerini yazınız?

C: itikad konularında Zeydiyye "el menzile beynel menzileteyn" prensibi hariç Mutezile'nin beş esasından dördüne bazı küçük farklılıklara rağmen aynen benimsemiştir.

TEVHİD: Allahı birlemek, Allahın zatını her türlü şüpheden uzak tutmaktır.

ADALET: Allah küfrü, zulmü ve adaletsizliği yaratmaz, insanlara sadece iyiliği ve itaati emredip kötülüğü yasaklar ve insanı kendi fiilinde serbest bırakır.

EL VAD VEL VAİD: İyilik yapanları ödüllendireceğini vaat eden Allahın bu sözünden dönmemesidir. Zeydiyye genel olarak büyük günah sahibini fasık-mümin olarak isimlendirir ve onların tevbe etmeden ölmeleri halinde ebedi cehennemde kalacağına inanır.

EMRİ BİL MARUF NHYİ ANİL MÜNKER: İyiliği emretmek kötülükten sakındırmak.

22- Zeydiyye'nin amel görüşlerini yazınız?

C: Zeydi fıkhı, birçok konuda Hanefi fıkhı ile büyük bir yakınlık içindedir. Bir çok konuda Hanefiyye mezhebine yakınlık bazı konularda Şii fırkalarla paralellik arzeder. Humus vergisi konusunda İmamiyyeye oldukça yakındır.

Zeydi fikhına göre İslamın ilk devirlerinde Muta nikahı mübah iken daha sonra neshedilmiş haram bir nikah türüdür. Yine Zeydilere göre, İmamiyeden farklı olarak, mestler üzerine meshetmek, adil veya zalim herkesin arkasında namaz kılmak, Ehli kitabın kestiğini yemek caiz; muvakkat nikahın yanı sıra takiyye yasak, beda ise mümkün değildir.

23- Zeydiyye'nin imamet anlayışı nasıldır?

C: Onlara göre Hz Peygamber sağlığında isim vererek bir imam tayin etmemiş ve vasiyette bulunmamıştır. İmamîyenin dediği gibi bir önceki imam bir sonrakini belirlemediği değildir. Ancak imamın sahip olması gereken özellikler belirtilmiştir. Taşındığı vasıflar itibarıyla Hz Ali imam olmalıdır. En önemli iki vasıf takva ve ilimdir. Ancak bu İmamîyenin öne sürdüğü gibi Peygamberden Hz Ali yoluyla gelen özel (Vehbi) bir ilim değil, kesbi, yani sonradan kazanılmış, öğrenmekle elde edilen bir ilim olmalıdır. İmam Zeyd, gizli (gaib) imam fikrini reddetmiştir.

24- Zeyd b.Ali 'nin Cemel ve Siffin savaşı hakkında görüşü?

C: Zeyd, büyük babası Hz Ali'nin Cemel ve Siffin deki savaşlarda haklı mı yoksa haksız mı olduğunun kesinlikle bilinmeyeceğini, ma iki taraftan birisinin muhakkak haksız olduğunu söylemiş, böylece hem Mutezile ile aynı görüşü paylaşmış hem de imamların ismetine (günahsız olduğuna) karşı çıkmıştır.

25- İsmailiyye?

C: Ehli Beyt imamı Cafer Sadıktan sonra imamet, onun küçük oğlu Musa Kazım'ın değil de, büyük oğlu İsmailin ve ondan sonra onun soyundan gelenlerin hakkı olduğu iddiasıyla hicri 2.asrın ikinci yarısında İmamîyye'den ayrılanların oluşturduğu bir Şii mezhebidir. Bu fırka için Talimiyye, Batıniyye, Melahide ve Seb'iyye isimleri de kullanılmaktadır. İsmailin babasından önce ölmüş olmasını bir mani olarak kabul etmeyen grup, onun ölmediğini ve gerçek imam olarak geri döneceğini (recat) savunurken; önemli bir çoğunluk İsmailin öldüğünü ve imamet hakkının Cafer Sadıktan sonra torunu Muhammed b.İsmail b.Cafer e intikal ettiğini kabul etmiştir. İsmail b.Cafer'e bağlılıklarından dolayı Halis İsmaililer olarak ta isimlendirilir.

26- İsmailiyyenin tarihi hakkında kısa bilgi?

C: İsmailiyyenin tarihi incelenirken genellikle takip edilen usul, Fatımiler dönemine kadar fırkanın doğuşu, Fatımiler dönemindeki durumu, Mustaliyye ve Nizariyye diye ikiye ayrılması ve her iki kolun günümüze kadar uzantılarının ele alınmasıdır. Muhammed b.İsmail b.Cafer, mestur,yani İsmailiyye'nin gizli imamlarından ilki sayılmaktadır.

27- Fatımiler?

C: Kuzey Afrika'da İsmailiyye'yi yayıp Fatimi devletinin temelerini atan kişi, İsmaili davetçi (dai) Ebu Abdullah eş-Şii'dir. Eski doktrine göre mehdi olarak zuhur edecek kişi Muhammed b. İsmail'dir. Bu defa,Fatimi doktrini denen yeni sistemde, Ubeydullah mehdi olarak zuhur etmiş oluyor ve böylece setr(gizlilik) devresinden zuhur (açıklık) aşamasına geçiliyordu.

28- Karmatiler doğuşu ve bitişi?

C: Eski doktrine, yani Muhammed b. İsmail'in kıyamete yakın mehdi olarak döneceği görüşüne bağlı olan Bahren Karmatileri ile Irak, Rey ve Deylem'de bulunan mezhep mensupları Ubeydullah'ı tanımadılar. Bu gruplar Fatimi İsmailiyesinden daha aşırı bir dini görüş benimsediler. Koyu bir Batınlık eşliğinde, ibadetleri düşüren, haramları helal, helalleri haram sayan ibadi bir telakkiyi kabul ettiler. Bunların arasında en ses getireni Karmati lider Ebu Tahir Cennabi'nin 930 yılı hac mevsiminde Mescidi Haramı basması, binlerce hacıyı katletmesi v eHaceri Esved

yerinden söküp Bahreyn'e taşınmasıydı. Bu tür aşırılıkları ve mücadeleciler yanları nedeniyle Karmatilik tarih içinde varlığını uzun süre devam ettiremedi.

29- Kahire şehrini kurarak başken yapan devlet?

C: Fatımiler.

30- Fatımi İsmailiyyenin tarihindeki en önemli ihtilâflardan birisi nedir? Dürzilik'in ortaya çıkışı?

C: Bu ihtilâh altıncı halife Hakim zamanında ortaya çıktı. İmamet ve hilafetle yetinmeyip, tecessüdi ilahi (Allahın ruhunun onun bedeninde hululü) iddiasında bulunmak suretiyle kendisine ilahlık atfeden Hakim'in farklı bir inanç sistemi kurarak, başına veziri Hamza b.Ali'yi geçirmesiyle Dürzilik hareketi ortaya çıktı.

31- İsmailiyyenin iki ana fırkaya bölünmesi?

C: Fatımi halifesi Munasır'ın uzun süren hilafetinin sonunda, İsmailiyye, tarihinin en büyük bölünmesiyle karşı karşıya kaldı. Fatımi geleneğine göre Muntasır'ın büyük oğlu Nizar'ın imam olması gerekirken, yeterli tedbirleri alamadığı için, küçük kardeşi Ahmed, ordu komutanı olan kayınpederi Efdal'ın yardımıyla El-Müstali adıyla imamlığını ilan etti ve ağabeyi Nizar'ı İskenderiye'de bir hapishanede öldürttü. Böylece İsmailiyye, uzantıları günümüze kadar devam eden Nizariyye ve Müstaliyye adlı muhalif iki ana fırkaya ayrılmış oldu.

32- Nizariler hakkında bilgi?

C: Nizariyye, günümüze kadar devam eden mevcudu ve İslam tarihindeki yeri itibariyle, İsmailiyye mezhebinin en önemli koludur. Hilafetin gerçek sahibi olmasına rağmen hakimiyet kuramayan Nizar, daha babasının sağlığında Mısır'a gelen Hasan Sabbah'ın şahsında hırslı ve muktedir bir destekçi bulmuştur. Önceleri bir İmamîyye Şiası iken, Irak'ta dailein gayreti ile İsmailiyye mezhebine geçen Hasan Sabbah, Nizar'ın imameti lehinde çalışmış; ihtilâlciler fikirleri ve İran Alamut merkezi muazzam teşkilatı (HaşHaşin) ile İslam dünyasında Batıni akidelerin yayıcısı olmuştur.

33- Nizarilerin şuan ki liderleri?

C: Nizarilerin dini liderleri 1957 yılından itibaren 4.Ağa Han ve 49. imam olan Kerim Şah'tır.

34- Mustaliler? Bölünüşü?

C: Mısır Fatımi devleti, kuruluşundan 262 yıl sonra 1171 de Sünni Eyyübiler tarafından ortadan kaldırıldıktan sonra, Müstaliler merkezlerini Yemen'e taşıdılar. Nizarilerin aksine sakin bir hayat sürdürdüler. Mustali İsmaililerin başı daimi mutlak denem başdaidir. Bu ünvana kimin sahip olacağı konusunda yaşanan ihtilâf sonucu Mustaliler, Davudiler ve Süleymaniler olarak ikiye bölündüler.

35- Mustali İsmaililerin çoğunluğu nerede ve hangi adla yaşamaktadırlar?

C: Hindistan'da yaşamaktadır ve Bohralar adıyla anılmaktadır.

36- İsmailiyye'nin itikadi görüşleri?

C: İsmaili düşüncenin en önemli unsuru zahir-batın ayırımıdır. Her zahiri ve lafzi mananın bir Batını ve hakiki manası olduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlara göre Kuran ve İslam şeriatının zahir manası ile batın manası birbirinden tamamen ayrılır. Yeni bir şeriatle gelen her peygamberin getirdiği dinin zahiri yönü değişirken, sonsuz ebedi hakikatleri ihtiva eden batını yönü değişmeden kalır. ,farklı din ve şeraitlerde bu değişmez hakikatlere ulaşmak yalnızca İsmaililer (havas) mümkünken, İsmaili olmayanlar (avam) sadece dinin zahiri manasını anlayabilirler. Batını mana ise ancak imamın öğretmesiyle anlaşılabilir. Onlara göre vahiy(zahir) alan ve kendisinden önceki şeriatı nesheden natk (şeriat koruyucu peygamber) iken, tevil ilmi yoluyla batını manayı açıklayan vasidir (imam) İlk İsmaililere göre insanlığın dini tarihi yedi devirden müteşekkildir. **Tarihin ilk altı devresi, natıklar, yani Adem,Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Muhammed olmak üzere altı ululazm peygamberden ibarettir.** Bu mezhebe göre Muhammed b.İsmail, İslamın yasalarını yürürlükten kaldıran yedinci ve son devri başlatmış ve böylece dini hükümlere ihtiyaç kalmamıştır. Bu yedili devir inancı sebebiyle İsmailiyye, yedicaler anlamına gelen Seb'iyeye ismiyle de anılmıştır.

37- Müstali ve Nizarilerin itidaki inancı?

C: Günümüze kadar değişik evreler geçiren bu inanışın, İsmaililerin Nizari ve Mustali olarak ikiye ayrılmasından bu yana tezahürleri farklı olmuştur. Mustaliyyede esasta batını inancı ve dailik sistemini benimsemiş olmakla birlikte, Nizariyyeye göre daha mutedil görüşlere meyletmiştir. Mustalileri Allah, Muhammed, Kuran ve Sünnet hakkındaki görüşleri Ehli Sünnetinkine yakındır. Nizariler ise Allahı tanımanın zamanın imamını tanımak olduğunu söyleyip onun sözünün Allahın sözü olduğunu iddia etmişlerdir. Ramazan ayı bin aydan daha hayırlıysa zamanın imamıda bin peygamberden daha büyüktür. Bu, nübüvvet nurunun velayet nurundan çıktığını gösterir. Ağa Han'a tabi olan Mevlailer, Cebrailin Kurani, Hz Ali yerine yanlışlıkla Hz Muhammede götürdüğünü ileri sürmüşlerdir. İmamı tanımayan kimselere, Sünnilerin helal kıldığı şey bile haramdır. İmamı tanıyan kise için işe, Şarap içme gibi Sünnilerin haram kıldığı şeyler dahi helaldir.

38- İsmailiyyenin ameli görüşleri?

C: Mustalilere göre dinin esasları velayet, namaz, zekat, oruç, hac ve cihaddan ibarettir. Velayet islamın ilk direği olup kelimeyi şehadete şöyle yansır. "lailahe illallah muhammedun rasulullah ve alıyyun veliyullah ve vasiyyun nebi.". Farz olan beş vakit namazı üç vakitte birleştirirler (cem). Abdest Sünnilikteki gibidir. Sünniler ve Zeydiler gibi bunlarda mut'a nikahını kabul etmezler. Nizari İsmaililere göre islamın şartı velayet(iman), taharet, namaz, zekat, oruç, hac ve cihad olmak üzere 7 esastan ibarettir. İmanın en önemli şartı zamanın imamını bilmek ve onun emirlerine boyun eğmektir. İmanın ve islamın şartları velayetin sadece yardımcı unsurlarıdır. Nizarilere göre ikinci önemli esas, zekattır. Oruç, imamın söz ve fiileri karşısında sükut edip sırrı ifşa etmemektir. Onlara göre oruç Ramazan ayında sadece bir gün tutulur. Bununla birlikte Ramazan ayı kutsal sayılır.

39- Nizarilerin bu günkü durumu?

C: Nizarilere ait saydığımız inanç ve pratikler, yaşanılan bölgeye göre farklı şekillere bürünebilmektedir. Özellikle takiyye (inancı gizleme) önemi olduğundan, zaruri durumlarda Nizariler, diğer Müslüman topluluklarla kaynaşarak kendi inançlarını gizleyebilmektedir. Mamafih bugün, Nizari İsmaililiği'nin Hindistandaki Hocalar kolu, Ehli Sünnet ve Hinduizm den aldığı bazı unsurları birleştirerek garip bir çehreye bürünmüştür.

6.ÜNİTE -ŞİİLİK II

1- İslam düşüncesinin teşekkülünde önemli bir yer işgal eden Şiiliğin en önemli kolu hangisidir?

C: İmamiyye

2- İmamiyye hangi ülkenin resmi mezhebidir?

C: İmamiyye, İran nüfusunun üçte ikisinden fazlasını oluşturmaktadır ve bu ülkenin resmi mezhebi durumundadır.

3- İran dışında İmamiyye'nin en güçlü olduğu ülke?

C: Irak. İmamiyye, İran, Irak, Azerbaycan ve Bahreyn'de çoğunluğu oluşturur.

4- İmamiyye mezhebinin tanımı?

C: Hz Peygamberin vefatından sonra Hz Ali ve sırasıyla oğlu ile torunlarını Allahın emri, Peygamberin tayini ve vasiyeti ile meşru imam kabul eden ve böylece on iki imama inanmayı dinin aslına dahil bir rükun olarak görenlerin mezhebidir. Bugün Şia denilince bu fırka anlaşılır.

5- İmamiyye'nin diğer adlandırmaları?

C: Bu mezhebe Hz peygamberin vefatından sonra halife-imam olarak oniki imamı kabul ettiklerinden dolayı İснааşeriyye, imamlara inanma imanın şartlarından saydıkları için İmamiyye, hem itikat hemde ibadet ve muamelatta İmam Cafer Sadık'ın görüşlerine dayandıklarından dolayı Caferiyye, oniki imamın gelişini beklemeleri sebebiyle Ashabul İntizar ve oniki imam için çokça kullanılan kaim (hayatta olan, var olan) ünvanına nisbetle Kaimiyye de denmiştir. Muhalifleri ise mezhebi Rafıza ya da Rafiziyye diye anmışlardır.

6- İmamiyyenin teşekkülündeki ilk evre?

C: Hz peygamberini ölümünden sonra Emevi- Haşimi çizgisinde gelişen olaylar ve Emevilerin iktidara gelişi, İmamiyyenin tarihindeki ilk evreyi oluşturmaktadır.

7- Şiiliğin farklı fırkalara bölünme süreci?

C: Hz Ali taraftarları, Hz Hüseyin'in ölümüne kadar kendi aralarında herhangi bir liderlik sorunu yaşamamıştı. Fakat ölümünden sonra siyasi istikamette oluşan Şii temayüller, farklı istikametlerde gelişmeye başladı. Bir kısmı Hz Ali'nin Hz Fatıma soyundan; bir kısmı Muhammed ibnül Hanefiyye gibi Ali'nin Fatıma'dan olmayan çocuklarından; başka bir kesimi de başta Abbasiler olmak üzere tamamıyla Ali soyundan olmayıp dedesi Abdulmuttalib'in soyundan gelenlere lider gözüyle bakıyorlardı. **Bunların yanı sıra iktidara karşı her türlü muhalif hareketten kaçınan daha ılımlı ikinci kol, Hasan-Hüseyin-Zeynelabidin liderlik silsilesini izleyen taraftarlardan oluşmaktaydı.(imamiyye)** Abbasilerin iktidara gelip Alioğullarını dışlamasıyla Hz Peygamberin Fatıma soyundan gelenler, diğer Haşimilerden ayrılarak Alioğulları cephesini oluşturdular. Hatta Zeydilerin haricindeki önemli bir kesim Hasan'ın soyunuda dışarıda bırakarak yalnızca Hüseyin'in soyundan gelenlerin liderliğini kabul etti. Bunların arasında Zeynelabidin'in oğlu Muhammed Bakır ve onun oğlu Cafer Sadık'ı imam tanıyanlar, diğer grupların inançlarına nispetle daha ılımlı sayılabilecek görüşleri benimsemişlerdir.

8- Şiiliğin siyasi-dini cephesi?

C: Şiiliğin siyasi cephesi dini cephesinden daha önce teşekkül etmiştir. Kerbelâ'da ortaya çıkan Tevvabün ve Muhtar hareketleri, Şiiliği doğuşunu hazırlayan olaylar olarak tarihteki yerlerini almıştır. Ancak bu hareketlerinde Şii ve İmami bir hareket olduğunu söylemekte pek mümkün görünmemektedir. **Hicri birinci asrın son çeyreğine gelindiğinde ise Ümeyyeoğulları-Haşımoğulları arasındaki iktidar yarışı siyasi olmaktan çıkarılarak dini bir veche kazanmaya başlamıştır. Buna göre Haşimilerin** önderi olarak Hz Ali'nin, Osman'dan

üstünlüğü bir kenara bırakılarak Ebubekir ve Ömer'den de üstün olduğu iddia edilmeye başlanmıştı. Şia'nın doğuş dönemi olarak adlandırılan bu devrede ortaya çıkan oluşumlara aşırı (gulat) hareketler veya "ilk Şii hareketler" adı verilmiştir.

9- Oniki imamın her birinin isimleriyle anıldığı ilk rivayet?

C: Ali b.İbrahim el-Kummi'nin Tefsir'indedir.

10- Oniki imamla ilgili rivayetler hangi eserde karar bulmuştur?

C: Küleyni'nin Usulul Kafi adlı eserinde.

11- On iki imam sırasıyla?

C: 1- Ali b.Ebi Talib 2- Hasan b.Ali 3- Hüseyin b.Ali 4- Ali b.Hüseyin Zeynelabidin 5- Muhammed el-Bakır b.Ali Zeynelabidin 6- Cafer es-Sadık b.Muhammed el-Bakır 7- Musa el-Kazım b.Cafer es-Sadık 8- Ali er-Rıza b.Musa el-Kazım 9- Muhammed Cevad et-Taki Ali er-Rıza 10- Ali el-Hadi en-Naki b.Muhammed et-Taki 11- Hasan el-Askeri b.Ali en-Naki 12- Muhammed el-Mehdi b.Hasan el-Askeri

12- Hz Ali hakkında kısa bilgi?

C: Hz Ali(miladi 600) ehli sünnete göre Hülefai Raşidin'in dördüncüsü, Şiilere göre ise ilk imamdır. Hz Peygamberin amcaoğlu, kızı Fatıma'nın eşi ve ilk inananlardandır. Hz Peygamberin vefatından sonra gerek Ebubekir gerekse Ömer'in hilafetleri müddetince onların mutlaka istişare ettikleri isim olmuş, tarihlere Ebubekir ve Ömerin müftüsü olarak geçmiştir. Hz Ali bütün gazvelere katılmış sadece Tebuk gazvesine katılmamıştır. Emirül müminin, Aliyyül Mürteza, Ebul Hasan, Ebu Turab, Esedullahı Galib gibi adlarla anılan ve Şianın tamamı tarafından Hz Peygamberden sonra imam olması gereken kişi olarak kabul edilen Hz Ali, bütün Şii mezheplerin imamet silsilesinde ilk sıradadır.

13- Hz Ali'yi Rasullullahtan sonra insanların en üstünü olarak görüp, başta Hz Ali olmak üzere, kendisinden sonra çocuklarını da imamete en layık olarak gören Şia'nın, bu iddialarını desteklemek üzere naklettikleri en önemli olay?

C: Ğadir-i Hum vakası. Onlara göre, Peygamber, Veda Haccından Medine'ye dönerken Ğadiri Hum denilen mevkide, Hz Ali'yi kendisine halife ve ümmete imam olarak tayin ettiğini açıkça bildirmiştir.

14- Hasan b.Ali kimdir?

C: Hz Ali ve Fatıma'nın ilk çocuklarıdır. Hayatında yüzden fazla evlilik yaptığı söylenmektedir, bu yüzden ona mitlak (çok boşayan) denmektedir. Babasını vefatından sonra halifelik makamına gelen Hasan, bir kısım müzakerelerden sonra hilafeti Muaviye'ye devretti.

15- Hüseyin b.Ali kimdir?

C: Rasulullahın gözbebeği iki torunundan ikincisidir. Lakabı eş-Şehid'dir. Emeviler tarafından muharrem onuncu gününde yanındaki az sayıda aile efradıyla birlikte Kerbela'da hunharca şehid edilmiştir. Şia ve çoğu Müslüman nazarında Hz Hüseyin zulme karşı direnişin bir simgesi haline gelmiştir.

16- Ali b.Hüseyin Zeynelabidin kimdir?

C: Hz Hüseyin'in Kerbelada şehid edilen büyük oğlu Ali'den ayırmak için Ali Asgar diye de anılan Ali b.Hüseyin'in lakabı "ibadet edenlerin süsü" anlamında Zeynelabidin'dir. Hz Hüseyin'in soyu Zeynelabidin'den yürüdüğü için kendisine ayrı bir önem verilmiş ve Ebul Eimme (imamların atası) olarak lakaplanmıştır. Hayatını ilim, ibadet ve insanlara hizmetle geçirmiş, siyasete karışmamayı tercih etmiştir.

17- Muhammed el-Bakır b.Ali Zeynelabidin kimdir?

C: Babası gibi siyasetten tamamen uzak kalmış ve kendini ilme vakfetmiştir. Şii rivayetlerde Muhammed Bakır, mezhebin dini ve hukuki öğretilerinin başlatıcısı ve oğlu Cafer Sadık'la birlikte İmamiyye Şia'sının kurucusu olarak görülmektedir.

18- Cafer es-Sadık b.Muhammed el-Bakır kimdir?

C: Oniki imam arasında literatürde en çok bahsedilen kişidir. Suyuti, İmam Sadık'ın "Ebubkir ve Ömer'i hayırla anmayan kimseden uzağım" dediğini nakleder. Kendisini dinlemek ve bilgi almak için gelenler arasında Ebu Hanife, Malik b.Enes, Vasıl b.Ata ve meşhur kimyacı Cabir b.Hayyan gibi simalar zikredilebilir. Şiilerce, imamların en büyüğü ve özellikle Şia fıkhını ve itikadını tedvin eden bir imam olarak görülür. İmamiyye Şiası, kendisinden fıkhî bir mezhep olarak bahsederken Caferiyye ismini kullanır. Şiilere göre Halife Mansur tarafından zehirlenerek öldürülmüştür.

19- Musa el-Kazım b.Cafer es-Sadık kimdir?

C: Yedinci imam Musa el-Kazım, babasının vefatından sonra aslında Abbasiler'e karşı barışçı bir politika izlemiştir. Daha çok ibadet ve takvaya yönelen Musa el-Kazım'ın takipçilerinin çoğalması, Halife Mehdi'yi kuşkulandırmış; bu sebeple onu Medineden Bağdata getirterek bir süre hapsetmiş, isyan etmeyeceğine dair yemin aldıktan sonra gönlünü alarak Medineye geri göndermiştir. Harun Reşid'in halifeliğinde de çeşitli suçlamalara maruz kalmış ve hayatının son dört yılını hapiste geçirmiş, hapisteyken vefat etmiştir.

NOT: İmamiyye'nin imamet nazariyesinin temel unsurlarından nass ile tayin, ilahi bilgiye sahip olma ilahi alemde bilgi alma, günahsızlık (masumiyet) ve imamların sayısının oniki olduğu fikri, Sadık'ın döneminde henüz belirgin değildi. Sadık'ın oğlu Musa Kazım döneminde ise imamet nass ile tayin olduğu, vasilik, imamın efdaliyeti ve masumiyeti, Ebubekir ve Ömer'den teberi (red ve uzaklaşma), imamet erkek çocuklardan yaşça en büyüğüne ait olması, imamet kardeşten kardeşe geçmemesi, beda ve takiyye gibi meseleler tartışıldı. Musa Kazım'ın ölümünden(799)sonra, onun imametini ileri sürenler, onun ölüp ölmediği konusunda üç ayrı gruba ayrıldılar. Bunlardan birincisi, onun öldüğünü kabul ederek imamet oğlu Ali Rıza'ya intikal ettiğine inanan Kat'iyye; ikincisi imamet Musa Kazım'da sona erdirip onun ölümsüzlüğü ve kaim mehdi olduğunu iddia eden Vakife; üçüncüsü ise onun ölüp ölmediği konusunda bir karara varamayan gruptu.

20- Ali er-Rıza b.Musa el-Kazım kimdir?

C: İmamiyye'nin sekizinci imamı olan Ali Rıza, Halife Memun tarafında Abbasi tahtına veliaht tayin edildi ve Horasan'a getirildi. (bütün imamların doğum yeri Medine). Ali Rıza fazlaca yediği üzümün etkisiyle yahut Şii kaynaklara göre, yediği zehirli bir nar veya halifenin sunduğu nar suyu içmesiyle hastalanır ve vefat eder.Cenaze namazını Halife Memun bizzat kendisi kıldırılmış ve babası Harun Reşid'in yanına detnetmiştir. Daha sonra bu yöre Meşhed (şehadet yeri) olarak isimlendirilmiştir. Meşhed İran'ın büyük şehirlerinden birisidir.

21- Muhammed Cevad et-Taki b.Ali er-Rıza kimdir?

C: İmamiyye'nin dokuzuncu imamıdır. Hayatını önceki imamlar gibi ilim ve ibadetle uğraşarak geçirir.

22- Ali el-Hadi en-Naki b.Muhammed Cevad et-Taki kimdir?

C: İmamiyyenin onuncu imamı olarak kabul edilen Ali Hadi ömrünü zühd ve takva içinde ilim öğretmek geçirmiştir.

23- Hasan el-Askeri b.Ali el-Hadi kimdir?

C: İmamiyye'nin onbirinci imamıdır.

24- Muhammed el-Mehdi b.Hasan el-Askeri kimdir?

C: Muhammed el-Mehdi, onbirinci imam Hasan el-Askeri'nin bir cariyyeden doğduğuna inanılan oğludur. İmamiyye inancına göre Muhammed Mehdi, babası Askeri'nin vefatından sonra, evlerindeki mahzene girerek gözden kaybolmuştur. Halen sağdır ve kıyametten önce mehdi sıfatıyla zuhur ederek zulümle dolmuş dünyayı adaletle dolduracaktır. Sahibuz zaman, el-Huccet, el-Kaim, el-Mehdi, el-Mehdi el-Müntazar, Mehdil-enam ve Halef gibi lakaplarla da anılmaktadır.

25- Gaybet dönemi?

C: İmamiyyeye göre onbirinci imam Hasan Askeri oğlu Muhammed'i doğduğu zaman ve kendi vefatına kadarki zaman zarfında yakınlarından birçok işiye göstermiş ve onun, kendisinden sonra Allahın hucceti ve ümmetin imamı olacağını bildirmiştir. Askeri vefat edince oğlu Muhammed'de gizliliğe (gaybet) çekilmiştir. Bu tarihten başlayıp Muhammed'in döneceği kıyamete yakın bir vakte kadar devam edecek döneme gaybet dönemi denir. Gaybeti Suğra ve Gaybeti Kübra olarak iki devreye ayrılır.

26- Gaybeti Suğra dönemi?

C: İmamiyyeye göre Mehdi'nin gaybetinin gerekçeleri şu hususlardır; Muhammed'in başta amcası Cafer tarafından olmak üzere öldürülme endişesi, gaybetin Şia için bir imtihan vesilesi olması, açıklanmaya izin verilmeyen bir sebebe bağlı olması, insanların Allahın yolundan sapmaları sebebiyle Allahın onlara gazap edip huccetini aralarından çekip alması ve batıl esaslar üzerine kurulmuş bir idari sistemde gizli imama uymanın zahir imama uymaktan daha üstün bulunması. Onlara göre gaybet hali, Şia için ilahi bir lütuftur. Gaybeti suğra döneminde sefir, naib yahut vekil diye adlandırılan görevliler imamla toplum arasında irtibat kurmuşlar, ortaya çıkan problemleri imama arz ederek onun emir ya da yasaklarını topluma ulaştırmışlardır.

27- Gaybeti suğra dönemindeki dört sefir kimlerdir?

C:

1- Osman Said el-Amri :İmamiyyeye göre onbirinci imam Askeri kendisini halifem olarak isimlendirmiştir.

2- Muhammed b.Osman b.Said el-Amri: birinci sefirin oğludur.

3- Hüseyin b.Ruh en-Nevbahti

4- Ali b.Muhammed es-Semari

28- Gaybeti Kübra dönemi?

C: Bu dönemde sefirlerin üstlendiği liderlik görevini, her ne kadar imamla doğrudan teması olmasa da imamın genel temsilcisi olma esasından hareketle Şii ulema devralmış oldu. İmamiyyeye göre ulemanın imamın dolaylı temsilcisi olabilmesi için iki şart gerekir; ilim ve adalet. Peygamberin vefatından sonra imamları yegane merci ve kaynak olarak kabul eden Şia, Ehlü Sünnette olduğu gibi sahabe ve tabiinin Peygamberden naklettiği rivayetlere itibar etmeyip sadece imamların ahbarıyla amel etmeyi tercih etmiştir. Bunu temelinde de sahabeyle olan

güvensizlik yatmaktadır. Bu sebepten onlar, imamların söz, fiil ve takrirlerini de sünnet kapsamının içine sokmuşlar ve buna ahbar adını vermişlerdir.

29- Ahbarilik?

C: Dini bilginin kaynağı olarak Kitap ve Sünneti, hatta sadece imamların ahbarına dayanıp, akla ve ictihada karşı çıkanların ekolü.

30- Ahbari ekole bağlı ulemalar?

C: Küleyni ve Şeyh Saduk

31- Usulilik?

C: Kitap, Sünnet, İcma ve akıl delillerini kabul eden usulilik, ahbarın bütün şeri hükümlerin kaynağı olamayacağını ve her asır ve zamanda toplumun bütün ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği kanaatindedir. İşte bu yüzden usuliler, ahbarilerin haram addetmelerine karşın, ictihadın zorunlu bir fiil olduğunu savunurlar.

32- Usuli ekole bağlı ulemalar?

C: Muhakkık Hilli, Allame Hilli, Behbehani, Şeyh Mürteza Ensari, Tusi ve Şeyh Müfid.

33- İmamiyyenin gelişme kaydettiği zaman?

C: İmamiyye Şiiliği Gaybeti Kübra'nın başladığı h/4.asırdan, İranın mezhebi olduğu h/10. asra kadar, Büveyhiler dönemi hariç fazla gelişme kaydedememiştir. Bu zaman zarfında Zeydiyye ve İsmailiyye Şiası kendi devletlerini kurabilmişlerdir. Fakat İmamiyye Şiası, ilk defa Büveyhiler zamanında akidelerini serbst bir şekilde yazmak ve yaymak imkanını elde etmişlerdir. Şii itikadı ve fikhının kurucları olarak kabul edilen Şeyh Müfid, Şeyh Mürtaza ve Tusi bu dönemde yaşamışlardır.

34- Sünniliğin yüceltiildiği, Şiiliğin ise sapkın bir mezhep olarak görüldüğü dönem?

C: Selçuklular Dönemi

35- İmamiyye Şiasının tarihte ilk kez resmi devlet desteğine kavuştuğu dönem?

C: İmamiyye Şiası, h/907 yılında İranda Safeviler devletinin kurulmasıyla birlikte devletin resmi mezhebi ilan edilmiştir.

36- Nadir Şah'ın beşinci mezhep çabası?

C: Safevilerden sonra H/1148 yılında hükümdar olan Nadir Şah'ın Şiilikle Sünniliği birbirine yakınlaştırma ve İmamiyye-Caferiyye'yi beşinci mezhep olarak kabul ettirme yolundaki çabaları sonuç vermemiştir. (bu dönemleri kitaptan okumanızı tavsiye ediyorum-karışık?)

37- İmamiyye Şiasının itikadi(usuli din) görüşleri?

C: **TEVHİD:** Allahın birliği, başka bir ilah olmadığı vs. İmamiyyeye göre tevhid kendi içinde dört esasa dayanır. Tevhidi zati, Tevhidi sıfati (ruyetullah mümkün değil), Tevhidi fiil, Tevhidi ibadet

NÜBÜVVET: (Peygamberlik) Allahın seçtiği kullarını, Cebrail vasıtası veya doğrudan vahiy yoluyla ilahi bir vazife ile mükellef kılmasıdır.

İMAMET: İmamîyye Şiasında iman, usulî dinden olan imamete inanmakla tamamlanabilir. İmama muhalefet ve reddediş, peygamberi reddetmek, Peygamberi reddedişte Allahı reddetmek anlamına gelir i bu durum İmamîyyeye göre şirktir.

ADALET: Allahın adil, kulunda iradesinde ve fiillerinde hür ve muhtar oluşudur.

MEAD: Ölümden sonra ahiret hayatının hak olduğu esası.

38- İmamîyyenin fıkhî (furûî din) görüşüleri?

C: İslamın beş şartının farzîyeti konusunda İmamîyye'nin yada fıkhîtaki mezhepleri olan Caferîyye'nin Ehli Sünnetle bir ihtilafı bulunmamaktadır. Ancak bazı ibadetlerin ifasında küçük farklılıklar göze çarpmaktadır. Caferîlikte abdest alırken ayaklar yıkanmaz, su ile meshedilir. Seferîliğe bakılmaksın beş vakit namaz üçvakit içinde cem edilerek kılınır. Ezanda Muhammedun Rasulullahtan sonra aliyyun veliyullah ilave edilir. Namazda secdedeyken, secdenin toprak cinsinden bir madde üzerine yapılması gerekir. Ehli sünnete ve diğer Şii mezheplere göre caiz olmayan Muta nikahına(sıyka nikahı) izin verirler. Oruç, hac ve zenginler için zekat konusunda diğer mezheplerle bariz bir ihtilaf bulunmamaktadır. Humus vergisi ise zekattan ayrı bir mali ibadettir ve zekat almaları haram olan Ehli Beyt mensuplarına tevdi edilir.

39- Şii hadis külliyatı?

C: Kütüb-ü Erbaa. Küleyni- el Kafi Şeyh Saduk- Men la yahduruhul fakih Şeyh Tusi- Tehzib Şeyh Tusi- İstıbsar